

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дфн Дина Савова Манчева
Професионално направление 2.1. Филология,
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

на дисертационен труд на тема

***Другостта като лайтмотив в изграждането на женския
художествен образ в творчеството на
С. Корина Бий, Моник Ледерак и Ан-Лиз Гробети***

за присъждане на образователната и научна степен „ доктор „
на докторант Стилияна Милкова Петкова

Област на висше образование 2. Хуманитарни науки
Професионално направление 2.1. Филология, докторска програма :
Литература на народите на Европа, Африка, Америка, Азия и Австралия
(Френскоезична швейцарска литература)

Научен ръководител: проф. д-р Рени Йотова

Данни за докторантката

Стилияна Петкова е завършила бакалавърската и магистърска програма по френска филология с отличен успех през 2004 г. Работила е като преводач, преподавател по френски като чужд език, хоноруван преподавател по френски език и др. към университети и международни организации. През 2005 г. е избрана за асистент по френски език в Департамента за езиково обучение към СУ *Св. Кл. Охридски*. Между 2016-2021г. е част от преподавателския състав на катедра Западни езици към СУ, след което преминава към катедра Африканистика към същия университет и е сред младите обещаващи кадри.

Изследователската и популяризаторска дейност на Стилияна Петкова са пряко свързани с преподавателската ѝ работа. Тя е участвала като ръководител и член в екипите на 5 международни научни проекта с Европейския съюз и Международната агенция по франкофония и в 2 университетски договора, като 4 от тях са приключили.

Освен строго научните публикации по темата на дисертацията, докторантката се е занимавала и с по-обща литературни, методологични и културологични въпроси. Автор е на статии и обзори в научни списания и сборници, на глава от монография, превела е книга от български на френски език, участвала е в редица конференции.

Данни за докторантурата

На 27.06. 2018 г., със заповед № РД 20-982 Стилияна Петкова е зачислена като докторант на самостоятелна подготовка по професионално направление 2.1 филология, докторска програма: Литература на народите на Европа, Африка, Америка, Азия и Австралия (Френскоезична швейцарска литература) към катедра Романистика, ФКНФ, СУ *Св. Климент Охридски*, с научен ръководител проф. д-р Рени Йотова. Отчислена е с право на защита с доклад на декана на ФКНФ № 70-04-475/ 12.07.2021г.

Като докторант Стилияна Петкова е посещавала курсове в две докторантски училища: към Свободния Брюкселски университет, на тема «Изследвания на родовите идентичности», и към ФКНФ на СУ.

По процедурата за защита са спазени всички административни изисквания и срокове.

Дисертационният труд е обсъден и насрочен за публична защита на заседание на катедра Романистика към СУ *Св. Климент Охридски*, състояло се на 25 март 2024 г. По предложение на факултетния съвет на ФКНФ от 9.4.2024 г., протокол № 9, с ректорска заповед, на основание чл. 4 от Закона за развитието на академичния състав в Република България, е утвърдено научно жури, което е определило и датата на защита.

Всички материали по защитата са качени на сайта на университета.

Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Трудът на ас. Стилияна Петкова *Другостта като лайтмотив в изграждането на женския художествен образ в творчеството на С. Корина Бий, Моник Ледерак и Ан-Лиз Гробети* е оригинално съпоставително изследване върху значим, но слабо проучен проблем в съвременната швейцарска литература, а именно върху така нереченото „женско писане“. То е разгледано на широка основа, в наднационален, национален и иманентен план, с което се откроява и самата му поетика. Така избраният подход е напълно адекватен на целите и задачите на изследването.

Нов и оригинален е и корпусът на изследване. Той включва близкото по тематика и изразни средства творчество на три, наложили се във франкофонското пространство

швейцарски писателки от втората половина на 20 и началото на 21 век (Корина Бий, Моник Ледерак и Ан-Лиз Гробети), чиито творби се разглеждат за пръв път в съпоставителен план и от избраната гледна точка. С цел да се очертае стилово богатство, речевите стратегии и изкази на този тип писане, в корпуса са включени произведения от трите основни жанра – лиричен, повествователен и драматургичен, със съответните поджанрове – поезия в проза, новела и роман, и театър. Големият брой текстове, които съставляват корпуса, всичко 21 на брой, засилват представителния му характер.

Така очертаната насока на изследване успешно съчетава комплексна интердисциплинарна методология, включваща аспекти от социологическата, психоаналитичната, структуралната и компаративистката критика.

Докторантката се е запознала с богата критична литература от общо 296 заглавия на френски, английски и български език върху важни проблеми от методологичен, философски, литературен и историко-културологичен характер. Сред имената на авторите се открояват редица видни, главно френски, швейцарски и български литературоведи, като Барт, Дерида, Старобински, А. Личева, Ю. Кръстева, а също и известни феминистки и литературни критици А. Риваз, С. дьо Бовоар, В.Коси, Елен Сиксус, както и специалисти по история на швейцарската литература от 18 век до наши дни. Така подбраните източници показват сериозното и задълбочено отношение на докторантката към разглежданите в труда проблеми и стремежът ѝ да се запознае обстойно със състоянието на критиката по отделните въпроси.

В дисертацията изпъква уменията на кандидатката да борави самостоятелно и творчески с критическите източници, да влиза в полемика с отделни утвърдени критици, а също и да разширява, видоизменя и надгражда някои от твърденията им, подчинявайки ги на конкретните си задачи. Така, опирайки се на психоаналитичните изследвания на Елен Сиксус за женското писане, Стилияна Петкова разширява значението му с по-обща конотация на Барт и Дерида за връзката му с историческия контекст, които не следват стриктно феминистичните теории, а насочват към по-общата женска практика на творчество.

Използваните в проучването източници и материали са цитирани коректно и точно. Няма абсолютно никакви данни за плагиатство.

Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд, написан на френски език, в размер от 500 стандартни страници, се състои от увод, 4 части, заключение, библиография и приложения.

В увода са мотивирани темата и целите на изследването, изборът на аналитичен корпус, методологията на работа, а така също и планът и структурата на проучването.

Докторантката *изгражда своя оригинална методологична рамка* която прилага в цялото си изследване, за да придаде тематична свързаност на работата си. Този теоретичен подход е изграден върху бинарната опозиция идентичност/другост и е разгледан на различни нива, всяко от които с различни значения.

Превръщането на другостта в основен знаменател и теоретично понятие в дисертацията, позволява на докторантката да проучи, както извън литературния контекст, допринесъл за появата на женското писмо в Швейцария, така и основните му иманентни структури.

В първата теоретична глава на работата другостта в темата за женското писане е разгледана в контекста на някои обуславящи я влияния на френския литературен модел и феминистична литература от една страна, и културологичните традиции на швейцарските литератури, повлияни от протестанството, калвинизма и русоизма, от друга.

Във втора, трета и четвърта глава другостта, проследена в емпиричен план, получава три различни измерения – личностно, междуличностно и диахронно.

Обект на анализ е стремежът на героините към своя нова друга идентичност, на мястото на обезличеното съществуване в подчертано мъжки свят. Тя се проявява чрез свое утвърдено собствено име, внимание към собственото тяло и възможност и свобода за гласова изява.

Отношенията между женските фигури и заобикалящите ги други персонажи в рамките на семейството и двойката, с които те влизат в сложни отношения на привличане и отблъскване, обуславят също стремежа им към самоутвърждаване.

Другостта се проследява и с оглед на женското раздвояване и разцепление на личността, отхвърлящо патриархалния модел. И накрая понятието, възприето в интермедиален аспект, се свързва с другите изкуства, които влизат в диалог с литературния текст.

За яснотата на изследването допринася и структурирането на отделните му части. В началото на всяка една са формулирани конкретните задачи, планът и произведенията, обект на анализ, а в края са изведени основните заключения, както и специфичният почерк на всяка една от включените в корпуса стилистики.

В работата проличава стремежът на докторантката да обхване максимално изчерпателно разглежданите проблеми, като ги анализира от различни гледни точки, включва ги в различни конфигурации, проследява ги на редица отделни нива.

Така, свързаният с тялото глас, белег на личностната изява, е разгледан в устен и в интермедиален аспект. Обект на анализ са, от една страна, некомуникативната, фрагментарна и елиптична реч, израз на духовната пустота и неудовлетвореност на героините, както и различните стратегии за означаване на устния разказ: от графичното разположение на текста и включените в него различни колажи, до директното обръщане на разказвача към читателя. От друга страна, диалогът между музика и литература е изследван в тематичен и формален план с оглед присъствието на музиката на фабулно и актантово ниво, както и с особеностите на звуковата страна на словото, ритъма на фразата и разнообразните звукови фигури - алитерации, оноματοпеи, анафори, повторения, лайтмотиви.

Много точни и удачни са и наблюденията върху маргиналните фигури, които привличат женските образи в текстовете от корпуса, представени като своеобразно отрицание на ценностите в патриархалното общество и възприети порядки. А конфигурацията на различни отблъскващи типове майки и бащи в семейството, както и на фигурите в двойката, допринасят за цялостния поглед при изграждането на женските образи под влияние на другия.

Този обстоен поглед върху отделните тематични и структурни нива в произведенията, изяснява трите им основни компонента - **актантовият**, свързан със структурата на персонажите, **фабулният** – насочен към сюжетите и различните прояви на библийска, фолклорна и съвременна интертекстуалност и **дискурсивният, открояващ речевите стратегии на изказа**.

Дисертацията е написана на точен, ясен и правилен френски език.

Приноси и значимост на изследването

Бих искала да посоча някои от най-важните приноси на дисертацията.

1. Дисертационният труд на Стилияна Петкова е първо по рода си съпоставително изследване на три, наложили се в национален и франкофонски план писателки (Корина Бий, Моник Ледерак и Ан-Лиз Гробети) от непроучената до сега гледна точка на малко познатото в швейцарската литература „женско писане“.
2. Творчеството на всяка една от трите швейцарски авторки, съставляващо корпуса на изследване, не е било изследвано в съпоставителен план по отношение на останалите. Оригинален и представителен е и корпусът на анализ, изграден от 21 произведения от различни жанрове - поетичен, повествователен, театрален.
3. Предлага се оригинална теоретична методологична рамка на изследване, която успешно съчетава взаимовръзките между център и периферия и иманентния подход.
4. Читателите се запознават с редица специфични особености на малко познатата швейцарска литература. Хвърля се и нова светлина върху френската белетристика и философска мисъл, погледнати от непознат швейцарски ъгъл.
5. За пръв път и от различни гледни точки се изследва в синхронен и диахронен план съвременното за швейцарската литература „женско писане“. Очертани са приликите и разликите му с френската феминистична литература, разгледано е бавното му утвърждаване от сантиментализма до наши дни и специфичната му стилистика.
6. Разкрити са нови сложни взаимоотношения между френския литературен център и швейцарската периферия.

Автореферат и публикации

Авторефератът, написан на български език, в размер от 37 страници, от които 34 страници текст и 3 страници цитирана библиография, напълно отразява съдържанието на докторската дисертация.

Стилияна Петкова има 6 публикации по темата на изследването. Те са печатани в сборници от международни и национални конференции, в специализирани списания, като *Филологически форум*, издание на Софийския университет за млади изследователи. Според приложената справка на МО за минималните научни изисквания за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, кандидатката е изпълнила всички национални критерии и получава необходимия брой точки.

Бъдещо използване на дисертационните приноси

Трудът би бил полезен при изучаване на швейцарската литература и женското творчество, както и при бъдещо изследване на творчеството на всяка една от трите писателки.

Теоретичната методологична рамка на дисертацията може да се използва и при други съпоставителни изследвания, свързани с отношението център/периферия, както и при други типове писане, насочено към взаимоотношенията и влиянието на средата върху характера и поведението на героя.

Понятието другост и теоретичната рамка, в която то участва, също биха могли да се използват и при други проучвания на феминистките и женски практики на писане.

Ето защо предлагам докторската теза на Стилияна Петкова да бъде отпечатана в издателството на Софийския университет.

Познавам Стилияна Петкова и като моя студентка и като редовен участник в курса ми по *Проблеми и методи на литературната компаративистика*, който вода в Докторантското училище. Настоящата разработка напълно потвърди отличните ми впечатления от нейната работа.

Заключение: Оригиналната тематика на изследване, прецизният и интелигентен анализ, логичната мотивировка на наблюденията и убедителните заключения, както и цялостната изследователска и преподавателска дейност на докторантката, ми дават пълно основание да призова почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „Доктор“ на ас. Стилияна Милкова Петкова.

София, 21.05.2024 г.

проф. дфн Дина Манчева